

ทรัพย์สินเรื่องความหลุดพ้นในพุทธปรัชญาเถรวาท

~~"This document is the property of the Thailand Information Center (TIC), Chulalongkorn University and is to be returned within two weeks to the Thailand Information Center, Ratasart Building 3, Chulalongkorn University"~~

นางสาวฉานนี จันทนียังยง

003577

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2520

THE CONCEPT OF LIBERATION IN THERAVADA PHILOSOPHY

Miss Chatanee Chandanayingyong

~~"This document is the property of the
Thailand Information Center (TIC),
Chulalongkorn University and is to be
returned within two weeks to the
Thailand Information Center, Ratanak
Kiri Building, Chulalongkorn University"~~

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

1977

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร. วิจิษฐ์ ประจวบเหมาะ)

คณบดี

คณะกรรมการทรวบัณฑิตวิทยาลัย

..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี)

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนทร ณ รังษี

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ วรรณคดีเรื่องความหลุดพ้นในพุทธปรัชญาเถรวาท
โดย นางสาว ฉาพณี จันทนียังยง
แผนกวิชา ปรัชญา

หัวข้อวิทยานิพนธ์

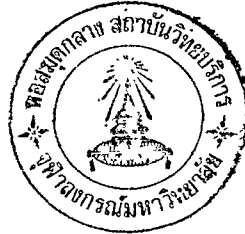
ทรรศนะเรื่องความหลุดพ้นในพุทธปรัชญาเถรวาท

ชื่อ

นางสาวฉาณี จันทนยิ่งยง แผนกวิชา ปรัชญา

ปีการศึกษา

2519

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงทรรศนะเรื่อง ความหลุดพ้นในพุทธปรัชญาเถรวาท งานวิจัยนี้แบ่งเป็น 7 บท บทแรกคือ บทนำกล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ตลอดจนความสำคัญ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยนี้ บทที่สองกล่าวถึงแนวความคิดทางปรัชญาของอินเดียที่มีอยู่ก่อนการเกิดขึ้นของพุทธศาสนาในฐานะเป็นระบบปรัชญาแนวใหม่ และเปรียบเทียบให้เห็นความคล้ายคลึงและแตกต่างระหว่างพุทธปรัชญากับปรัชญาอินเดียร่วมสมัย บทที่สามกล่าวถึง เรื่องนิพพานในฐานะเป็นจุดมุ่งหมายของการเข้าถึงความหลุดพ้นในแง่ต่างๆ ประการแรกได้แก่ นิพพานในฐานะเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธปรัชญา ประการที่สองได้แก่ ความสำคัญของการศึกษาเรื่องนิพพานในแง่ปรัชญา ประการที่สาม ได้แก่นิพพานในแง่จิตวิทยา ประการสุดท้ายได้แก่ หลักคำสอนเรื่องนิพพานในปกรณ์บาลี บทที่สี่แสดงถึงความเกี่ยวข้องและความสำคัญระหว่างอริยสัจ 4 กับความหลุดพ้นหรือนิพพาน ตลอดจนเนื้อหาของอริยสัจ 4 บทที่ห้า หารายละเอียดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงนิพพาน โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ สីล สมาธิ และปัญญา ตามลำดับ บทที่หก กล่าวถึงการหลุดพ้นตามทัศนะของพุทธปรัชญาว่าเป็นไปคามลำดับขั้นอย่างไรบ้าง ตั้งแต่ขั้นจนถึงขั้นสูงสุด บทที่เจ็ด ประเมินค่าความหลุดพ้นของพุทธศาสนามีลักษณะเป็นปรัชญาและศาสนาอย่างไรบ้าง เป็นสิ่งที่ควรมุ่งหมายหรือไม่ และมีคุณค่าต่อสังคมเพียงไร ตอนท้ายสุดของการวิจัยได้ชี้ถึงประเด็นของเนื้อหาพุทธปรัชญา และเสนอแนะปัญหาที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ต้องการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไป-

THE CONCEPT OF LIBERATION IN THERAVADA PHILOSOPHY

Miss Chatanee Chandanayingyong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

1976

the explanation of the four holy stages of attainment according to Theravada Buddhism. The last chapter is an evaluation of the possible benefit of Liberation in Buddhism. The conclusion points out the general theme of Buddhism which is suffering and the end of suffering which is Liberation and gives the suggestion for further study.

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์
 ดร.สุนทร ณ รังษี ที่ได้สละเวลาอันมีค่าช่วยเหลือและให้คำแนะนำอย่างเต็มที่ รวมทั้ง
 ตรวจสอบแก้ไขร่างวิทยานิพนธ์มาตั้งแต่ต้น ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์ ผู้ซึ่งทำให้
 ผู้เขียนเกิดความสนใจในวิชาปรัชญา เป็นเหตุให้เข้าศึกษาต่อจนได้ทำงานวิจัยนี้ และ
 รองศาสตราจารย์ กิรติ บุญเจือ อาจารย์ทั้งสามท่านที่ได้ตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
 จนเป็นที่เรียบร้อย ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

อนึ่ง ขอขอบคุณอาจารย์ วิจิตร เกกวิศิษฐ์ สำหรับคำแนะนำต่าง ๆ และการ
 จัดหาหนังสือเอกสารส่วนใหญ่ที่ใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ตลอดจนผู้ที่ให้ความ
 ช่วยเหลือในค่านต่าง ๆ ทุกท่านเป็นอย่างยิ่งไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ฉาหนี จันทนียังยง

รหัสที่ใช้ในการอ้างถึงพระไตรปิฎก

๑. การอ้างถึงพระไตรปิฎกที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นการอ้างถึงพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับหลวง

๒. ในการอ้างถึงพระไตรปิฎกนั้นมีการใช้ตัวย่อ ดังนี้

วินย.	หมายถึง	วินัยปิฎก
ที. สී.	หมายถึง	ทีฆนิกาย สีลขุทฺตวรรค
ที. ม.	หมายถึง	ทีฆนิกาย มหาวรรค
ที. ปา.	หมายถึง	ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค
ม. มุ.	หมายถึง	มชฺฉิมนิกาย มุตฺตปญฺจาสก
ม. ม.	หมายถึง	มชฺฉิมนิกาย มชฺฉิมปญฺจาสก
ม. อุ.	หมายถึง	มชฺฉิมนิกาย อุปริปญฺจาสก
สํ. นิ.	หมายถึง	สํยุตฺตนิกาย นิตานวรรค
สํ. สห.	หมายถึง	สํยุตฺตนิกาย สหายนวรรค
สํ. ม.	หมายถึง	สํยุตฺตนิกาย มหาวารวรรค
องฺ. ติก.	หมายถึง	องฺคฺตฺตฺตฺตนิกาย ติกนิปาต
องฺ. จตุกก.	หมายถึง	องฺคฺตฺตฺตฺตนิกาย จตุกกนิปาต
องฺ. ปญฺจก.	หมายถึง	องฺคฺตฺตฺตฺตนิกาย ปญฺจกนิปาต
องฺ. นวก.	หมายถึง	องฺคฺตฺตฺตฺตนิกาย นวกนิปาต
องฺ. อฏฺฐก.	หมายถึง	องฺคฺตฺตฺตฺตนิกาย อฏฺฐกนิปาต
องฺ. สตุกก.	หมายถึง	องฺคฺตฺตฺตฺตนิกาย สตุกกนิปาต
องฺ. ทสก.	หมายถึง	องฺคฺตฺตฺตฺตนิกาย ทสกนิปาต
ชฺ. ชุ.	หมายถึง	ชฺุทฺตฺตฺตนิกาย ชฺุทฺตฺตปาฐ
ชฺ. สฺ.	หมายถึง	ชฺุทฺตฺตนิกาย สฺุทฺตฺตนิปาต
ชฺ. อิติ.	หมายถึง	ชฺุทฺตฺตนิกาย อิติวฺุทฺต

ช.ช.	หมายถึง	ชุทฺตินิกาย ฆมฺมปท
ช.อุ.	หมายถึง	ชุทฺตินิกาย อุทาน
ช.ปฎิ.	หมายถึง	ชุทฺตินิกาย ปฏิสมุทฺติทามกุก
ช.จริยา.	หมายถึง	ชุทฺตินิกาย จริยาปิฎก

3. การใช้ตัวชมีความหมาย ดังนี้

ตัวแรก บอกว่าเล่มที่เท่าใด

ตัวที่สอง บอกว่าข้อที่เท่าใด

ตัวที่สาม บอกว่าอยู่หน้าอะไร

ตัวอย่าง : ไคอ้างถึง ช.อุ.25/49/71 ก็หมายความว่า ตอนที่อ้างถึง
อยู่ใน ชุทฺตินิกาย อุทาน เล่มที่ 25 ข้อ 49 หน้า 71.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
บทที่	
1. บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย	1
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยนี้	1
วิธีดำเนินการวิจัย	2
2. ความเป็นมาของพุทธปรัชญา	3
ลักษณะทั่วไปของปรัชญาอินเดียในสมัยก่อนการเกิดพระพุทธศาสนา	3
การเกิดขึ้นของพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาและปรัชญาใหม่ของอินเดีย	12
ความคล้ายคลึงและแตกต่างระหว่างพุทธปรัชญาและปรัชญาอินเดียร่วมสมัย	19
3. นิพพานในฐานะเป็นจุดมุ่งหมายของการเข้าถึงความหลุดพ้น	31
นิพพานในฐานะเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธปรัชญา	31
ความสำคัญของการศึกษาเรื่องนิพพานในแง่ปรัชญา	35
นิพพานในแง่ของจิตวิทยา	40
หลักคำสอนเรื่องนิพพานในเปภรณมาลี	48

4. อริยสัจ 4 กับนิพพาน	57
ความสำคัญของอริยสัจ 4 ที่มีต่อความหลุดพ้น หรือการเข้าถึง นิพพาน	57
ทุกขอริยสัจและความหมาย	58
ทุกขสมุทัยอริยสัจและความหมาย	61
ทุกขนิโรธอริยสัจและความหมาย	65
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจและความหมาย	66
5. ปฏิปทาเพื่อการเข้าถึงนิพพาน... .. .	79
ศีลในฐานะเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น	79
5.1.1 ศีล 5 และวัตถุประสงค์ของการรักษา	81
5.1.2 ศีล 8 และวัตถุประสงค์ของการรักษา	81
5.1.3 ศีล 10 และวัตถุประสงค์ของการรักษา	82
5.1.4 ศีล 227 และวัตถุประสงค์ของการรักษา... .. .	83
สมาธิในฐานะเป็นข้อปฏิบัติขั้นกลาง	89
5.2.1 คุณสมบัติพื้นฐานของบุญเจริญสมาธิ	89
5.2.2 ประเภทอารมณ์ของสมาธิ	94
5.2.3 อภิญญา - ผลพลอยได้จากการเจริญสมาธิ	110
ปัญญาในฐานะเป็นข้อปฏิบัติขั้นสูง	112
5.3.1 คุณสมบัติพื้นฐานของการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน..	113
5.3.2 ไตรลักษณ์ - องค์ประกอบสำคัญสำหรับการเจริญ วิปัสสนากัมมัฏฐาน... .. .	114
5.3.3 วิธีเจริญวิปัสสนา	114
5.3.4 วิปัสสนาญาณ 9	115
5.3.5 วิสุทธินิ 7	117

6. การหลุดพ้นตามทัศนะของพุทธปรัชญา	121
สังโยชน์ 10 - สิ่งที่ยุหลุดพ้นจะต้องทำลาย	121
พระโสดกัมมัน - ผู้หลุดพ้นประเภทที่ 1	122
พระสกทาคามี - ผู้หลุดพ้นประเภทที่ 2	123
พระอนาคามี - ผู้หลุดพ้นประเภทที่ 3	124
พระอรหันต์ - ผู้หลุดพ้นประเภทที่ 4	124
7. การประเมินค่าของความหลุดพ้นของพุทธศาสนา	128
ลักษณะของความหลุดพ้นในแง่ศาสนาและปรัชญา	130
ความหลุดพ้นตามทัศนะของพุทธปรัชญา เป็นสิ่งที่ควรมุ่งหมาย หรือไม่	131
หลัก เรื่องความหลุดพ้นของพุทธปรัชญามีคุณค่าแก่สังคม - เพียงใดหรือไม่	139
ข้อสรุปและเสนอแนะ	143
บรรณานุกรม... .. .	145
ประวัติการศึกษา	149